

pisateljčinih glavnih sodobnih hotenj: katolištva in poljskosti. V toliko ima ta zgodovinski roman sodobno poljsko tendenco.

Prevod je sočen in pride Szczuckin nazorni slog in slikovitost ter folklorna plastika v njem do popolne veljave. T. D.

Ernst Schwarz, Über den Wert, das Soll und das richtige Werthalten, 1934, Leykam-Verlag, Graz, str. 178, cena?

Ljutomerski lekarnar Schwarz je izdal že pred leti prvi zvezek Meinong-Studien »Über intellektuelle Phantasie«. Sedaj smo dobili drugi zvezek teh študij, kjer razpravlja avtor o filozofsko-psihološkem problemu človekovega nagonskega življenja. Avtor je znan kot Meinongov učenec ter se v svojih publikacijah močno naslanja na Meinonga in na njegovo teorijo. Za naše kulturne razmere je Schwarzovo delo tem zanimivejše, ker dela med nami tudi znameniti Meinongov učenec Veber. V svoji strokovno-filozofsko pisani knjigi omenja avtor tudi Vebrove izsledke iz področja čuvstvovanja in najstva, predvsem o objektivnosti etičnega vrednotenja in o kvalitativnih zakonitostih najstva ali dolžnosti, ki jih je Veber publiciral v svoji Etiki že l. 1923. Tudi Sch. se postavlja na stališče objektivnosti vrednot in najstev, vendar je glede tega in tudi ostalega močno zavisen od Meinongove šole, tudi od graškega profesorja Mally-ja.

Izmed nekaterih posebnosti naj priznavalno omenim, da ima Schwarzovo razpravljanje polno živih psiholoških primerov, ki pojasnjujejo teoretične misli. Tako navaja tudi primere za nepolarne vrednote, kot n. pr. komičnost in ljubkost, dočim imamo za njegovo »Überraschung« vendar 2 pola: prijetno presenečenje in razočaranje. Zelo dobra je njegova izpopolnitev Meinongove in Vebrove klasifikacije etičnih dejanj s primerno klasifikacijo etičnih najstev, pri čemer naj omenim le to, da je »gut« manj kot »verdienstlich«. Zanimivo je tudi podrobno razpravljanje o pravičnosti, ki je za Meinongovo šolo novo, čudno pa se dojame človeka, da pomeni pisatelju pravičnost le vrednotenje vrednotenja, ne pa posebne vrste elementarnega socialnega čuvstva. Sprejemljiva pa je določitev, po kateri spaja pravičnost različne vrednote in nevrednote kot n. pr. kazen, pohvalo, zaslugo i. t. d. Posebno poglavje je posvečeno razmerju med vrednotami, pri čemer pisatelj zanimivo in pravilno ugotavlja, da ostane razmerje med vrednotami formalno isto, čeprav se izpremeni vrednotenje, in omenja primer komunističnega prevrednotenja (str. 69/70). V odstavku o najstvu navaja tudi Mallyjeve izsledke. Razliko med voljo in željo postavlja Sch. na temelj določenosti predmetov, po katerih stremimo, ne omenja pa nikake psihološko notranje razlike. Vse to priča, da je avtorjeva metoda še povsem pristna metoda Meinongove predmetne teorije in da ni Sch. od Vebrovega psihološkega in predvsem subjektološkega gledanja še ničesar prevzel. Zelo zanimivo razpravlja avtor o jezikovno psiholoških zakonitostih definitiva z »zu« in brez njega, dalje o gerundiju in o glagolu sploh. Razpravlja tudi na svoj način o intelektualu in emocijski strani najstva in je posebno zadnja analiza zelo dobra. V tej zvezi na poseben način poudarja tudi pomembnost »ranga« ali vrstnega reda vrednot. Nove stvari najdemo pri ugotavljanju, da odgovarja maksimalnemu

najstvu na umski strani spoznanje z uvidevanjem, kar je teoretično gotovo resnično. Pri razlikovanju med subjektivno in objektivno utemeljenostjo najstva loči avtor tri oblike: 1. utemeljenost po razmerju vzroka in učinka, 2. po objektivni vrednoti in 3. po vrednotah višje vrednostne kvalitete nad nižjimi. Kakor je že v začetku dela zanimivo docela novo razpravljanje o razmerju med vrednotami in besednim izrazom zanje, ki so mnogokdaj pomanjkljivi ali pa jih sploh ni, tako so v drugem delu razprave zelo dobrodošli primeri resničnih duševnih situacij v trenutkih, ko pride do hotenja. Končno pa je zelo važno in novo tudi razmotrivanje o Meinongovem pojmu »forum«, t. j. o izvenpredmetnih in heteronomnih činiteljih, ki sovplivajo pri spoznavanju, n. pr. o prostoru, času, svetlobi, spontanosti, navajenosti itd. Ta pojem »forum« prenaša Sch. od predstavljanja tudi na mišljenje in vrednotenje. Pravilno loči dobre in slabe forume, ki spoznavanje otežujejo ali pa olajšujejo (str. 155). Predvsem je zanimiv odstavek o vplivu deja na vrednotenje, n. pr. pri pozornosti (tu citira Sch. Vebra in misli na »Problem predstavne produkcije«), dalje sposobnost spominjanja in fantazije, dejstvo samo, ki je večkrat premalo določeno, afekt kot forma pri čuvstvanju, otopitev čuvstva v navadi, premagovanje, razmerje med aktom in vsebino itd.

Na splošno lahko ugotovimo ob tej knjigi, da je storil Sch. precejšen korak od Meinonga naprej, ker mnogo bolj upošteva živo in empirično človeško duševnost, čeprav se še ni dvignil do uvaževanja subjektološkega elementa, ki je tako značilen za sodobno delo našega Vebra.

Dr. Stanko Gogala

ZAPISKI

Odgovor Božu Vodušku.

Na moj članek »Mladinsko vprašanje« (DS 1954, 297 sl.) je odgovoril Božo Vodušek v »Sodobnosti« (1954, 386 sl.). V istem članku zavrača Vodušek sicer tudi Aleša Ušeničnika in Pavla Slaparja, vendar bom v naslednjem odgovarjal le, kolikor zadeva polemika mene in kolikor se mi vsa stvar vobče zdi potrebna pojasnila.

Le zato, ker se Božo Vodušek mnogo bavi z oblikovno stranjo mojega pisanja, moram najprej opozoriti na to. Očita mi »nejasnost«, za kar je menda dokaz precej točen ekscerpt mojega članka (o. c. 388—9), ki naj po drugi strani kajpada dokazuje Voduškovo izredno sposobnost, da napravi iz kaosa red. Prav tako zavračam sodbo, češ, da v mojem članku »mrgoli« raznih nepotrebnih tujk. Ljubimo resnico! Res je: prva leta, odkar pišem, sem tudi jaz, kot večina drugih, rabil mnogo, da, preveč tujk. Toda medtem, ko se marsikdo še danes ne more tega otresti, se jaz vendarle že nekaj časa trudim in po možnosti nadomestim vsako nepotrebno tujko s slovenskim izrazom, tako da pišem n. pr. celo izročilo namesto tradicija, književnost n. literatura, gledališče n. teater itd., kar pri nas vsaj na splošno ni v navadi. Čudim se le, odkod Vodušku naenkrat tolika skrb za jezik, ko se vendar še spominjam njegovega širokogrudnega članka v »Krogu«, pa